

Ópusztaszerre megyünk

Kirándulás előkészítése: minimum 3x60 perces témanap
(magyar, ének-zene, honismeret, testnevelés, technika)

Miről szól ez a tanegység?

Ópusztaszer a honfoglaláskor egyik legfontosabb emlékhelye, ahova érdemes elvinni a gyerekeket. Az ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark számos múzeumpedagógiai és kézműves foglalkozással várja őket. Ha van rá anyagi keretünk, érdemes ezeket igénybe venni. Azonban jó néhány programot mi magunk is megszervezhetünk, előkészítve ezzel az ópusztaszeri kirándulást.

Áttekintő vázlat

1.1 A honfoglalók	60 perc
1.1a Ötven rajz	min. 20 perc
1.1b Pusztaszer	25 perc
1.1c Kobzosok	15 perc
1.2 A szálláshelyen	60 perc
1.2a Rovásírás	30 perc
1.2b Szálláshelyfoglalás	30 perc
1.3 A honfoglalók hétköznapijai	min. 60 perc
Választható tevékenységek:	
1.3a A jurta	60 perc
1.3b Íjászat	min. 60 perc
1.3c Körmönfonás	60 perc
Összesen:	min. 3x60 perc

Előkészületek

Az ópusztaszeri kirándulás, illetve a kézműves foglalkozások megszervezése alapos előkészületet igényel, amelybe érdemes felnőtt segítőköt is bevonni. Az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark múzeumpedagógiai programjai elérhetők a reftantar.hu-n a szöveggyűjtemény aloldalán.

Vedd figyelembe!

Pusztaszer nem azonos Ópusztaszerrel. Mindkét község a Csongrád megyei Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet területén található, egymástól 5-6 km távolságra. Pusztaszer határában van a Hét vezér emlékmű, azon a halmon, amit az „első országgyűlés” helyének tart a népi legendárium. Felkereshetjük ezt is a gyerekekkel (bővebb információ elérhető a reftantar.hu-n a szöveggyűjtemény aloldalán).

1. tanegység

FELDOLGOZOTT MŰVEK

Komjány István:

Pusztaszer

Arany János:

Rege a csodaszarvasról
(részlet)

MIT KÉSZÍTSEK ELŐ?

 Internet, projektor, hangfal

 Szöveggyűjtemény

 Füzet, íróeszköz, írólapok

Aszfaltkréta

A kézműves tevékenységekhez szükséges anyagok és eszközök: fehér és színes kártolt gyapjú, tálak, szappan, forró víz; színes fonalak, olló

JEGYZETEIM

FELADATOK LEÍRÁSA

1.1 A honfoglalók

1.1a Ötven rajz

Ha van rá lehetőségünk, vegyünk ki a könyvtárból több példányt László Gyula:

Ötven rajz a honfoglalókról című könyvéből (legutolsó kiadás: Kairosz, Bp, 2019). Nézzessük a képeket, vagy nézzük meg a gyerekekkel a *Rajzok a honfoglalókról* című tankockát a Reftantáron a szöveggyűjtemény aloldalán! Beszéljünk arról, hogy a képek alapján hogyan képzeljük el a honfoglaló magyarok életét! Melyek azok a mondák, amelyek ezt a korszakot elevenítik fel? Meséljük el közösen, amit ismerünk! A tankockák elérhetők a reftantar.hu-n a szöveggyűjtemény aloldalán.

1.1b Pusztaszer

A gyerekek olvassák el **Komjáthy István: Pusztaszer** című mondáját!

Beszéljük meg, hogy miről szól ez a monda! Mikor játszódik, tudjuk-e hol? Miért pont Pusztaszer a címe? Keressük meg a Google Maps oldalon Ópusztaszer! Milyen nevet kapott az ország? Honnan kapta a nevét?

Keressék ki a gyerekek a törzsek neveit, és azt, hogy hol kaptak szálláshelyet a monda szerint! A *Honfoglaló törzsek* című tankocka segítségével határozzuk meg térképen a mondában szereplő törzsi szálláshelyeket!

Vedd figyelembe!

Komjáthy leírása nem pontos, amit a hazánk történelmében jártas gyerekek akár észre is vehetnek. Komjáthy Kond (Kende) törzsét a Vértes vidékére teszi, míg a kutatások egy része a mai Kárpátalja térségét tekinti Kond szálláshelyének. A honfoglaláskor velünk tartó kabarokról pedig említést sem tesz, akik pedig a mai Magyarország északi részét foglalták el, ami Komjáthy szerint Bors szálláshelye volt. Komjáthy a nevek használatában sem pontos, ami érthető, hiszen a két legfontosabb történeti forrásunk is eltérő neveket sorol a honfoglaló fejedelmek felsorolásánál.

Anonymus szerint:

- Álmos, Árpád apja
- Előd, Szabolcs apja, „akitől a Csák nemzetség származik”
- Kend (Kond, Kund), „Korcán (Kurszán) apja”
- Ond, Ete apja
- Tas, Lél (Lehel) apja
- Huba, „akitől a Szemere nemzetség származik”
- Tétény (Töhötöm), Horka apja, akitől az erdélyi gyulák származnak

Kézai Simon szerint:

- A Turul-nemzetségbeli Előd fia Álmos fia Árpád
- Szabolcs, aki Csákvár környékén telepedett le, tőle ered a Csák nemzetség

MIT AKARUNK ELÉRNI?

A gyerekek kapjanak képet őseink életéből.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Rajzok megfigyelése a honfoglalók életéről
Szöveg olvasása és értelmezése
Multimédiás feladat térképhasználattal
Zenehallgatás
Verses rege olvasása és szóbeli folytatása
(rege megismerése diavetítéssel)

- Gyula, aki „utóbb Erdélyben lakott”
- Őrs, „ez, mint mondják, a Sajó körül ütötte fel sátrait”
- Künd, „ez a Nyír(ség) környékén lakott, fiai Kusid és Kupian”
- Lél, „először Galgóc környékén, majd a nyitrai részekén lakott, tőle származik a Zovárd nemzetség”
- Vérbulcsú „aki Zalában, a Balaton körül telepedett meg”

Ha a honfoglaló törzsfők listáját összevetjük más, korabeli forrásokkal, hamar kiderül, hogy mind Anonymusnál, mind Kézainál problémák fedezhetők fel. A megnevezett törzsfők valóban éltek, de hogy ki kinek a fia, illetve kivel élt egy időben, az még a történészek számára is sokszor vitatott kérdés.

A gyerekek számára azonban nem történeti adatokat kell közölnünk, hanem egy mondát, melyem keresztül beletekinthetünk őseink életébe. Ennél a feladatnál a cél valójában az, hogy a gyerek találja meg, a saját lakóhelye melyik törzsfő sátrai alá tartozott – a monda szerint.

1.1c Kobzosok

15
perc

A mondában szó esik a kobzosokról. A koboz lantszerű húros hangszer, tehát a kobzos tulajdonképpen azt jelenti: lantos, lanton játszó. A kobzosok énekmondók voltak, maguk szerezték a dalaikat, sokszor ott, helyben költve a szöveget. De nemcsak a nép szórakoztatását szolgálták, hanem ők voltak a nemzet emlékezője is: a kobzosok dalai által maradtak fenn a nagy események, a törzs életének fontos fordulópontjai, csatái, nagy harcosai.

Nézzünk meg a videofelvételt a *Koboz* című tankockán, ahol Szlama László kobozművész egy Gergely-napi improvizációt ad elő (elérhető a reftantar.hu-n a szöveggyűjtemény aloldalán)! A gyerekek figyeljék meg, hogy miként változik a zene ritmusa, és füleljenek arra is, milyen sok keleties dallam jelenik meg a kobzos játékában!

Majd olvassuk el **Arany János: *Rege a csodaszarvasról*** című hősi énekének részletét, ami szintén az énekmondók hangján szólal meg!

Emlékeznek-e a gyerekek Hunor és Magyar mondájára? Meséljük el közösen, egymásnak adva a szót!

Vedd figyelembe!

Az 4. osztályos állami olvasókönyvben találkoztak a gyerekek a csodaszarvas mondájával Móra Ferenc feldolgozásában (II/28-30), tehát a történet ismerős. Foglalkoztunk vele az áprilisi *Időcsavar* című téma *Csodafű-szarvas* című tanegységében is (08-4/2).

Ha nyitottak rá, és szeretnék Arany János énekmondását végighallgatni, olvassuk fel az egész verset! A szöveget megtaláljuk az interneten, diafilmváltozata is van, Latinovits Zoltán versmondásával (elérhető a reftantar.hu-n a szöveggyűjtemény aloldalán).

MIT AKARUNK ELÉRNI?

A gyerekek kapjanak képet őseink életéből.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Rovásírás kipróbálása
Mozgásos helyfoglaló játék

MIRE VAN SZÜKSÉGÜNK EHEZ A FELADATHOZ?

Írólapok,
Aszfaltkréta

MIT AKARUNK ELÉRNI?

A gyerekek szerezzenek tapasztalatot őseink életmódjáról.

MIT FOGUNK CSINÁLNI?

Nemezelés
Íjászat
Körmönfonás

1.2 A szálláshelyen

1.2a Rovásírás

A honfoglaló magyarok jobbról balra haladó rovásírást használtak. A gyerekek próbálják ki a rovásírást! Írják le a nevüket vagy akár a mondában szereplő neveket, esetleg a vers egy-két sorát rovásjelekkel! (A *Rovás ábécé* című tankocka elérhető a reftantar.hu-n a szöveggyűjtemény aloldalán.)

Vedd figyelembe!

A rovásírás megtanulása komoly feladat. Ezen az órán csak betekintést, ízelítőt adhatunk a gyerekeknek ebből a tudományból. Ha részletesebben érdekel minket a téma, akkor a Forrai Sándor rováskutató munkásságára épülő rovásíráskör honlapját ajánljuk (elérhető a reftantar.hu-n a szöveggyűjtemény aloldalán).

1.2b Szálláshelyfoglalás

A gyerekeket osszuk hét csoportba a honfoglaló magyar törzsek nevei szerint! Jelöljük ki a játéktérrel! Ez lesz a Kárpát-medence, a honfoglalás idején. Jelöljük ki (akár rajzoljuk is meg aszfaltkrétával) a Balaton, a Duna és a Tisza helyét, valamint a Kárpátok vonalát! A gyerekek idézzék fel a tankockán látott térképet, és minden törzs foglalja el a szálláshelyét ezen a képzeletbeli térképen! A törzsek a szálláshelyet kerítsék el egy akkora körrel, amibe szorosan mindannyian beleférnek! Jelöljük ki egy fogót! Tapsra mindenki helyezkedjen el a Kárpát-medencén (a játéktéren) kívül! Újabb tapsra minden gyerek próbáljon eljutni a saját szálláshelyére, miközben a fogó igyekezzon minél több gyereket megfogni! Akiket megfogott, azok is fogók lesznek. Melyik törzs marad „életben” a legtovább?

1.3 A honfoglalók hétköznapjai

A honfoglalás témakörébe sokféle aktivizáló tevékenység, kézművesség bevehető, de ezek jó részéhez valamiféle előképzettség szükséges.

1.3a A jurta

A nomád magyarok jurtában éltek, amelyek hordozható sátrak voltak. A jurta alapszerkezetét egy összehajtható farács adta, amire vastag, vízhatlan nemezlapokat erősítettek, és sokszor még állatbőrökkel is lefedték. Az Ópusztaszeri Nemzeti Parkban megtekinthetünk egy jurtát, de előtte a *Jurta* című tankocka segítségével bekukucskálhatunk egy ilyen lakhelyre (elérhető a reftantar.hu-n a szöveggyűjtemény aloldalán).

A gyapjú megismerése, az anyagismereti tapasztalatszerzés fontos eleme a nomád magyar életmód megismerésének. A nemezelés komoly munka, ne kezdjük

JEGYZETEIM

hozzá előképzettség nélkül! Ám ma már egyre többen ismerik ezt a kézműves technikát, így elképzelhető, hogy magunk is birtokában vagyunk, vagy a környezetünkben találunk valakit, aki ért a nemezkesztéshez. Ha így van, akkor érdemes belevágni a nemezelésbe, mert hatalmas élmény lesz a gyerekeknek. Arra azonban számítsunk, hogy a legegyszerűbb nemeztárgy elkészítése is biztosan igénybe vesz egy órát.

Ha nem tudunk nemezeln, akkor se mondjunk le a gyapjú megismeréséről!

Otthon is kipróbálhatjuk a nemezlabda készítését, ami nem áll másból, mint egy gyapjúgombolyag gyömöszöléséből, gyúrogatásából meleg, szappanos vízben. Ha sikerül, próbáljuk meg a gyerekekkel is a nemezlabda készítését!

Online találunk egy oktató videofilmet erről, és egy részletesebb leírást is olvashatunk (elérhető a reftantar.hu-n a szöveggyűjtemény aloldalán).

1.3b Íjászat

min.
60 perc

Ma már majdnem minden településen van íjászkör. Az is lehet, hogy a gyerekek szülei, testvérei között is van íjász. Ha lehetőség van rá, szervezzünk egy íjászbemutatót, vagy menjünk el a gyerekekkel az íjászpályára, és SZAKOKTATÓ segítségével próbálják ki a gyerekek az íjászatot!

Ha egyikre sincs lehetőségünk, nézzünk meg egy párperces filmet Kassai Lajosról, a világhírű lovasíjásról! Egy hosszabb videofilmen bepillantást nyerhetünk abba is, hogyan zajlik a lovasíjások képzése a Kassai-völgyben. (A filmek elérhetőek a reftantar.hu-n a szöveggyűjtemény aloldalán.)

1.3c Körmönfonás

60
perc

Kérdezzük meg a gyerekeket, hogy ismerik-e a „körmönfont” kifejezést! Ha igen, beszéljük meg, mit jelent! Most mi is körmönfontak leszünk az óra végére. Már a honfoglalás korában is ismerték ezt a viszonylag egyszerű, ötös fonáson alapuló szalagkészítési technikát, amit a gyerekekkel is megismerhetünk. A fonás megtanulásában segít egy videofilm (elérhető a reftantar.hu-n a szöveggyűjtemény aloldalán).

Vedd figyelembe!

A körmönfonás nem azonos a fonó-hurkoló eszközzel, a körmöcskével való fonással.

MIRE VAN SZÜKSÉGÜNK EHHEZ A FELADATHOZ?

A kézműves tevékenységekhez szükséges anyagok és eszközök: fehér és színes kártolt gyapjú, tálak, szappan, forró víz; színes fonalak, olló

